

Здобувач **Веприцька К.Д.**

*Кафедра реконструкції, реставрації архітектурних об'єктів
Харківський національний університет будівництва та архітектури*

СТАНОВЛЕННЯ АРХІТЕКТУРНОЇ АРХЕОЛОГІЇ: ІСТОРІЯ ТА СЬОГОДЕННЯ

Анотація. У статті розглянуто питання розвитку архітектурної археології, визначені основні персоналії, діяльність яких значно мірою вплинула на розуміння необхідності застосування археологічних методів при дослідженнях пам'яток архітектури. Визначено характеристики етапів формування архітектурної археології та їх часові рамки. Зазначено основні характеристики сучасного стану архітектурної археології в Україні та країнах Європи.

Ключові слова: архітектурна археологія, спадщина, пам'ятка архітектури, розкопки, реставрація, консервація

Постановка проблеми

Через різноманітність своїх складових, археологічна спадщина потрапляє в предмет вивчення істориків, архітекторів і містобудівників. Будівельну історію архітектурних пам'яток досліджують методами так званої «архітектурної археології». Архітектурна археологія не є самостійною наукою, а скоріше являє собою напрямок досліджень в археології та архітектурі [1], зосереджений на вивченні пам'яток монументальної архітектури та містобудування засобами археології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Архітектурно-археологічним дослідженням було присвячено чимало робіт починаючи із 1920х років і до 1990х, про основні із них мова піде далі у статті. В той же час, зазначимо, що після розпаду СРСР на його колишній території кількість публікацій із цієї тематики значно знизилася. Серед вчених, котрі займалися архітектурно-археологічними дослідженнями можемо зазначити Н. В. Новоселова [1], котрий стисло формулював основні положення стосовно архітектурної археології, її виникнення та стану на кінець 1990х років. Серед праць, присвячених практичній архітектурній археології варто згадати В. П. Глазова та ін., які займалися дослідженнями архітектури культових споруд у Суздалі [2].

Серед українських вчених, що проводили архітектурно-археологічні дослідженнями за роки незалежності зазначимо Ю. В. Лукомського, котрий

займався формулюванням методичних принципів архітектурно-археологічних досліджень, дослідженнями галицької архітектури та Десятинної церкви [3;4;5]. Вивченням архітектурної археології як дисципліни для вищих навчальних закладів займалася І. А. Снітко [6].

Формулювання цілей статті

Метою написання статті є огляд історіографії із питань формування архітектурної археології, короткий огляд знакових досліджень та їх результатів, аналіз сучасного стану питання та перспектив залучення археологів до досліджень архітектурних пам'яток.

Виклад основного матеріалу

Розвиток архітектурної археології найлегше прослідити через персональні роботи дослідників, тож автор статті пропонує систематизувати хронологію через аналіз діяльності визначних постатей та їх особистого внеску. Розглядаючи історичний розвиток архітектурної археології на території України та інших країн колишнього СРСР, зазначимо, що виникнення її перш за все пов'язано з дослідженнями церковних пам'яток епохи Київської Русі. Особливу увагу дослідники приділяли Києву, так, вважається, що одним із перших археологічних досліджень на пам'ятках домонгольської доби стало розкриття решток Десятинної церкви у Києві за часів митрополита Петра Могили (1635 рік) [7]. Важлива для нас постать Берлінського, який у 1820 році видав, за словами Асеєва: «перше серйозне історико-топографічне дослідження міста» [7, с. 7]. Однією із перших співпраць між архітекторами та археологами при дослідженнях давньоруських пам'яток Києва були системні обміри та замальовки визначних об'єктів, виконані архітектором П.Ф. Максютіним та художником Д.І. Івановим у 1810 році в рамках експедиції К. Бороздіна. Архітектор Міленський також зафіксував значну кількість давньоруських пам'яток; цікавими є графічні роботи Т. Г. Шевченка та М. М. Сажина, які фіксували стан визначних архітектурних об'єктів Києва. У 1824-1830х рр. Лохвицьким проводилися активні розкопки на Десятинній церкві, Золотих Воротах, Іринській церкві, Андріївській церкві. Важливою датою на шляху становлення архітектурної археології став 1843 рік, коли Ф. Г. Солнцев створив перший проект реконструкції Софії Київської. В цей час і власне до початку ХХ сторіччя архітектори та археологи тільки робили перші кроки на шляху до становлення архітектурної археології: не було загальноприйнятої методології досліджень, що негативно впливало на якість зібраного матеріалу, ступінь збереження об'єктів, чистоту інтерпретації даних [7, с. 7-8].

На початку ХХ сторіччя П. П. Покришкін та Д.В. Мілеєв розробили методику дослідження архітектурних пам'яток, яку вони вперше застосували при дослідженні та реставрації церкви Спаса на Берестові. Роботи, які пізніше

Мілеєв провів на Десятинній церкві, Великому палаці X ст., церкві на Стрілецькій вулиці (XI ст.) стали зразковими із точки зору методології [7, с. 8]. В цей час починається професійна діяльність Петра Дмитровича Барановського, архітектора, пам'яткоохоронця, одного із засновників і найвидатніших діячів реставраційної школи СРСР. У 1912 році Барановський закінчив навчання на інженерному курсі в Москві та отримав медаль за реставрацію Свято-Троїцького Герасим-Болдинського монастиря у Болдині (Смоленська губернія), проведеному у 1911 році [8, с. 328-329]. Одним з основних теоретиків цього напрямку був Н. Б. Бакланов, архітектор, художник та професор Всесоюзної Академії мистецтв. Бакланов також був членом Комісії зі збереження древніх пам'яток Московської археологічної спілки з 1913 року, в 1914 році обраний членом-кореспондентом цього товариства [9]. Його спеціалізацією здебільшого була архітектура Кавказького регіону; ще в 1920х він запропонував комплексний підхід до вивчення архітектурних пам'яток: досліджувати об'єкт у його середовищі, вивчати не тільки саму архітектуру, а й живопис, деталі, скульптуру. Можна сказати, що Бакланов заклав методологічну базу для подальших досліджень радянських науковців у другій та третій чверті XX сторіччя [10].

Серед найвпливовіших дослідників, що працювали в перші роки радянської влади, та дослідження яких вплинули на формування ідей архітектурної археології на території України, можемо назвати прізвища Новицького та Шміта, академіків-мистецтвознавців, які очолювали комісію із досліджень Софійського собору в Києві. Дослідженнями архітектури собору займався в 1920х І. В. Моргілевський. Моргілевський на основі методології Покришкіна спромігся визначити первинний вигляд Софійського собору в Києві і розробити проект його графічної реконструкції на початковий період. У співпраці з археологом Н. А. Макаренко Моргілевський зайнявся розкопками та дослідженням Спаського собору у Чернігові. Пізніше дослідження були продовжені П. Д. Барановським, М. В. Холостенком та іншими. У 1920х -1930х Моргілевський продовжував дослідження київської архітектури на соборах Печерського та Михайлівського Златоверхого монастиря, церкви Богородиці Пірогощі та інших пам'ятках. Значна кількість його праць стала основою для сучасних знань щодо історії архітектури Києва [7, с.7]. Повертаючись до персони Барановського зазначимо, що в перші роки більшовизму він активно працював у Ярославлі над відновленням та реставрацією пошкоджених при антибільшовицькому повстанні Спасо-Преображенського монастиря, церкви Петра і Павла та Митрополічих воріт; у 1920 році Барановський провів реставрацію Казанського монастиря, знявши всі нашарування пізніх епох. В 1924 він ініціював створення музею дерев'яної архітектури у Коломенському, активно

збирав експозицію музею у 1927-1933 роках, пізніше саме у Коломенському він створив реставраційну школу.

Період 1920х-1930х рр. характеризується також значним розвитком краєзнавства, що була призупинена створенням РАНИОН та ГАИМК. Подальший період характеризується централізацію дослідницької діяльності на базі наукових центрів у столицях республік та великих містах. Головну роль тепер відіграє саме археолог, першовідкривач та дослідник, а не архітектор; ця практика в цілому продовжилася на довгі десятиліття. Кінець 1920х характеризувався активізацією антирелігійних настроїв, а отже і зміною сфери діяльності багатьох дослідників. Прикладом цього може знову ж таки послугувати діяльність Барановського, який у 1929-33х рр. активно займався документуванням та музеєфікацією церков, які підлягали зносу. За свою активну позицію Барановський був 1933 року заарештований на три роки.

Прийнято вважати що саме із 1930х років формується системна методологія архітектурно-археологічних досліджень, підтвердження цьому можемо знайти в роботах Леоніда Андрійовича Біляєва [11]. Біляєв вказує на значний внесок у дослідження архітектурно-археологічних пам'яток, що були проведені починаючи з 1930х років таких істориків як Воронін, Каргер, Рибаків. Він говорить про те, що цей період характеризувався прагненням до вивчення перш за все архітектурно-мистецьких аспектів давньоруської спадщини, в той же час археологи і особливо архітектори-реставратори, що займалися розкопками та дослідженнями пам'яток нехтували аналізом будівельно-технічних особливостей архітектурних об'єктів.

Михайло Каргер згадує інформацію про зміну техніки розкопок на архітектурно-археологічних пам'ятках, що відбулася починаючи з 1930х рр.: так, від траншейних розкопок перейшли до розкопок широких пластів, що позитивно вплинуло на збережені відкритих пам'яток [12, с. 58]. Зазначимо про особистий внесок Каргера у розвиток архітектурної-археології: йому вдалося систематизувати інформацію щодо археологічних досліджень, які стосувалися архітектури житлових будівель, фортифікаційних споруд та церков Києва і були проведені у 1908-1948 роках. Результатом цих розкопок стало формування уяви про типову житлову забудову домонгольських часів у Києві як про напівземлянку із дерев'яними стінами та глинобитною піччю. Каргер виступає з критикою недостатньої фіксації процесу розкопок та подекуди необґрунтованістю авторських реконструкцій такої забудови. Завдяки аналітичній праці Каргера бачимо, що дослідження 1930-1950х років більшою мірою спиралися на історичний аналіз, в той час як архітектурна складова досліджень залишалася недорозвиненою. В свою чергу Біляєв зазначає, що у 1940-1950ті роки саме на археологів лягла задача із систематизації отриманої в

ході розкопок інформації, із формування основних положень історії архітектури та культури Русі домонгольського періоду [11].

У післявоєнні часи необхідність масового відновлення втрачених пам'яток стимулювала створення Республіканських спеціалізованих науково-дослідних майстерень. Дослідженнями пам'яток у цей час займалися також спеціалісти науково-дослідного інституту теорії та історії архітектури Академії Архітектури УРСР, інституту археології АН УРСР та науковці локальних шкіл і заповідників [7, с. 9]. Одним із знакових прикладів післявоєнної реставрації архітектурно-археологічних пам'яток є відновлення церкви Параскеви П'ятниці у Чернігові. У 1943-55 роках дослідженнями цієї церкви займалися Барановський, Асеев, Ігнаткін та Холостенко. У рамках цих досліджень було становлено, що П'ятницька церква датується XII століттям та є унікальною пам'яткою архітектури. Власне реставрація церкви була проведена у 1955-62 роках.

Велика робота була проведена і в повоєнному Києві, так за словами Каргера, розкопки цього періоду змінили уявлення про історико-архітектурний розвиток міста Києва, дали уявлення про побут простого люду, а також допомогли встановити картину знищення міста монголами. Каргер приділяє велику увагу оборонним спорудам Ярославого валу у Києві, їх історії, реконструкціям за царського періоду та дослідженням за радянських часів. Він вказує, що реконструкція Золотих Воріт проводилася за прототипом укріплень Белгорода. Каргер зазначає важливість розкопок на укріпленнях Києва, що були проведені у 1952 році Інститутом археології АН УРСР, результати яких були зафіксовані П.А. Раппопортом. У ході цих робіт були виявлені добре збережені дерев'яні кліті, що слугували конструктивною основою земляного валу [12, с. 58].

У післявоєнні часи, з 1950х в дослідницьку практику археологічних досліджень знову включаються архітектори, архітектори-реставратори, краєзнавці. На теренах України продовжуються дослідження Ю.С. Асеева, В.А. Богусевича, Н.В. Холостенко; основною базою досліджень становляться споруди у Києві та Переяславі-Хмельницькому. Попри це прослідковується відхід від архітектурно-археологічних методів у дослідженні пам'яток. Реакцією на цю тенденцію була стаття Н.Н. Вороніна «Архітектурна пам'ятка як історичне джерело (замітки до постановки питання)» 1954го року, в якій він наголошував на необхідності повернення до спільних, одночасних архітектурних та археологічних досліджень пам'яток. Він пропонував створити спеціальну архітектурну групу в середні центральних археологічних установ [13]. Ідеї Вороніна не знайшли реалізації у майбутньому – керівниками досліджень залишилися історики-археологи, знавці архітектури майже не залучалися до польових досліджень. Натомість Леонід Беляєв вказує, що період 1950-60х рр.

став переломним у історії становлення архітектурної археології, адже саме у цей час підводилися підсумки раніше проведених досліджень, що підтверджується значною кількістю монографій та узагальнюючих праць із історії, археології та архітектури Київської Русі [11, с. 12]. В цей час, за словами Беляєва, зросло розуміння необхідності застосування комплексної методології при дослідженнях, детального збору інформації щодо окремих пам'яток та цілого міста або регіону. До 1960х років архітектура регіонів Київської Русі була досліджена нерівномірно: не вистачало знань щодо північно- та південно-західних регіонів, тож саме на цих регіонах, а особливо на Смоленську було зосереджено основні зусилля дослідників. Беляєв відзначає заслуги Раппопорта та Вороніна у цьому напрямку. Саме вони керували дослідженнями у Смоленську. Внаслідок їх робіт було відкрито 13 стародавніх будівель, встановлено будівельну історію Смоленська у період XII-XIII сторіччя, взаємозв'язок між смоленською та чернігівською школою у XII ст., вплив смоленської школи на забудову Новгороду, Києва, Старої Рязані. Каргер, Раппопорт та Булкін вели дослідження щодо архітектурної історії Полоцька. Каргер також вів розкопки у північних регіонах Русі, а саме в Новгороді, до цих розкопок були залучені спеціалісти із Новгородських реставраційних майстерень. В цей же час продовжувалися дослідження і в південних регіонах Київської Русі: власне в Києві, в Чернігові, у Львові. Беляєв виділяє експедиції під керівництвом Холостенка, Хвойки, Мезенцевої, Асєєва. У 1960-70ті роки крупні розкопки велися на 70 пам'ятках, із них, як зазначає Беляєв, вперше було виявлено 33 об'єкта [11, с. 15]. Було звернено увагу на дослідження архітектурних шкіл Смоленська, Полоцька та інших князівств. Дослідники почали звертати увагу на будівельно-технічні особливості пам'яток, перш за все на аналіз будівельних розчинів та цегли; при розкопках особлива увага приділялася створенню стратиграфії, як способу дослідження будівельної історії. Зібрані дані стимулювали як теоретичні, так і практичні дослідження у сфері архітектурної археології. Беляєв говорить, що саме цей період характеризувався власне становленням архітектурної археології. Особистий внесок Беляєва у становлення архітектурної археології та її розвиток підтверджений десятком монографій [14], які здебільшого присвячені церковній археології християнства та іудаїзму, рядом нагород, кандидатською та докторською дисертацією в області архітектурної археології. Особливо важливою з точки зору архітектури є участь Беляєва у написанні підручника для вищої школи «Реставрація пам'яток архітектури», який став класичним навчальним посібником для всіх шкіл реставрації на теренах колишнього СРСР [15].

На сучасному етапі розвитку архітектурної археології варто відзначити праці С.Д. Крижицького, спеціалізацією якого є дослідження архітектури

античного Північного Причорномор'я. За авторством Крижицького видано цілий ряд публікацій, присвячених встановленню особливостей розвитку архітектурної традиції в Ольвії, Херсонесі, Боспорі. Крижицький приділяє увагу фортифікаційним спорудам, громадській забудові, храмовим комплексам, житлу на цій території у VI в. до н. е. - IV в. н.е [16]. Особливу увагу Крижицький звертає на визначення еволюції типології житлової забудови міст Північного Причорномор'я в античний період. Він займається розробкою періодизації та стильової класифікації житлової забудови. [17] Окремими монографіями видані дослідження автора присвячені Ольвії та її сільськогосподарській окрузі, а саме збірка графічних реконструкцій архітектурних споруд [18] та дослідження, присвячені житловій забудові центральних кварталів Ольвії в районі агори [19]. У цій публікації наведені результати розкопок Ольвії, що були проведені Інститутом археології НАН України у 1972-1979 рр. На основі цих матеріалів Крижицьким та Лейпунською було проаналізовано характеристику забудови агори Ольвії на VI ст. до н.е. – II ст. н.е. і розроблено ряд графічних реконструкцій архітектурних об'єктів. Крижицький також приділяє увагу визначенню ступеня достовірності отриманих графічних реконструкцій у своїй статті «Основные принципы методики определения степени достоверности реконструкции архитектурных сооружений античной эпохи в Северном Причерноморье» [20].

Надзвичайно цікавими є ініціативи із побудови курсів архітектурної археології у Західноєвропейських університетах. Прикладами подібних курсів можуть служити програма Едінбургського коледжу мистецтва «Архітектурна історія та археологія» (англ. MA Architectural History and Archaeology). Програма розроблена за спеціальністю «Архітектура та історія архітектури», вона розрахована на чотири роки денного навчання і пропонує ряд курсів із консервації, фіксації пам'яток, тривимірного моделювання, теоретичної та практичної археології і т.д.. Задачею курсу є підготовка консерваторів, менеджерів спадщиною, консультантів із історії спадщини [21]. Подібна програма розроблена університетом Йорку, але за керівництвом Департаменту археології. Програма пропонує навчання фотограмметрії, лазерному скануванню, здобуття креслярських навичок, практичні дослідження на об'єктах, навчання тривимірному моделюванню будівель і т.д. [22]. Археологи Великої Британії говорять про необхідність об'єднання архітектурної та археологічної науки коли справа стосується дослідження нерухомої спадщини, так Кіт Емерік говорить про позитивні зміни у цьому напрямку, що відбулися після 40 років відчуження професій [23, с.52-66]. Питання дослідження архітектурних споруд методами археології підіймається також і у американській

науці. Прикладом цього може слугувати робота Меган Дреннан, присвячена дослідженням житла Месопотамії [24]

Ініціативи із дослідження археологічної спадщини у рамках архітектури значною мірою присутні у таких країнах як Іспанія, Португалія та Італії. Курси для архітекторів у цих країнах побудовані на практичних дослідження певних пам'яток, загальною метою яких є вивчення та розробка методів покращення функціонування та збереження археологічних пам'яток засобами архітектури. [25, с. 292-301]. Згадаємо також ряд навчальних практик студентів-архітекторів, що були проведені між ХНУБА та POLIMI. Ці практики проходили як в Італії, так і в Україні. За результатами польових та камеральних робіт було досліджено та зафіксовано стан пам'яток, розроблено концепції музеєфікації та валоризації археологічних об'єктів, побудовано ряд моделей графічної реконструкції руйнованих пам'яток [26, с. 84-89; 27, с.54-73].

Висновок

Таким чином на даний момент в Україні зберігається тенденція до відокремлення археологічної науки від архітектурної у сфері дослідження культурної спадщини. Ця тенденція є ризикованою адже така роздільність знань може негативно впливати на загальну картину будівельної історії пам'ятки. Існує реальна необхідність використання археологічних методів досліджень архітектурних пам'яток задля отримання повної інформації. Можемо говорити, що навіть ті дослідження, до яких залучені археологи ведуться здебільшого за застарілою методикою, так, при більшості побідних робіт в Україні не використовуються сучасні методи тривимірної фіксації та моделювання пам'яток, що пов'язано як із відсутністю фінансування, так і з недостатньою кількістю кваліфікованого персоналу. Задля покращення існуючої ситуації необхідно перейняти досвід країн західної Європи починаючи із навчального процесу і закінчуючи практичними дослідженнями.

Література:

1. Новоселов Н. В. Предмет архитектурной археологии [Электронный ресурс] / Н.В. Новоселов // Сообщение на семинаре секции истории и археологии средневековой Европы и Руси Исторического общества при ЕУСПб. Санкт-Петербург. – 1999. – Режим доступа: <http://www.his.spb.ru>. от 22/05/2018
2. В. П. Глазов и другие. Архитектурно-археологические исследования у Рождественского собора в Суздале [Текст] / В. П. Глазов, О. М. Иоаннисян, П. Л. Зыков, Е. Н. Торшин // Археологические открытия 1996 года. – М.: Ин-т археологии РАН 1997. – с. 93- 95
3. Ю. В. Лукомський, Архітектурно-археологічні дослідження втрачених архітектурних об'єктів (на прикладі пам'яток галича XII–XIII ст.) [Текст] / Ю. В.

Лукомський, В. М. Петрик // Вісник Національного університету „Львівська політехніка” № 674 (2010). – с. 297- 306

4. Лукомський Ю. Археологічно-архітектурне вивчення пам'яток давнього Галича [Текст]/Підсумки і завдання//Археологічні студії. – Київ – Чернівці: Прут, 2000. – Вип. 1. – С. 91-98

5. Івакін Г. Ю. та інші. Архітектурно-археологічні дослідження Десятинної церкви 2007 р. [Текст] / Івакін Г. Ю., Манігда О. В., Іоаннісян О. М., Лукомський Ю. В., Йолшин Д. Д., Зиков П. Л. // Археологічні дослідження в Україні 2006-2007 рр. – К., 2009. – с. 127-132

6. Снитко И. А. Спецкурс «Архитектурная археология» в программе подготовки студентов реставрационного и археологического профилей [Текст] /И. А. Снитко. – Материалы международной конференции «Информационные ресурсы, технологии и модели реконструкции исторических процессов и явлений» (XII конференция АИК). – Москва: МГУ. – 2010. – с. 181-182.

7. Асеев Ю. С. Архитектура древнего Киева [Текст]/Асеев Ю. С. – Киев: Будівельник. – 1982. – 160 с.

8. Православная энциклопедия [Текст]/ М.: Церковно-научный центр «Православная энциклопедия»,2002.–Т. IV: «Афанасий — Бессмертие» . – с. 328-329

9. Бакланов Николай Борисович, Страницы отечественного кавказоведения (XIX). Personalia. [Электронный ресурс]/Н.Б. Бакланов. – Режим доступа:<http://www.kavkazoved.info/news/2012/03/05/stranicy-otchestvennogo-kavkazovedeniya-xix.html>, от 24/04/2018

10.Беляев Леонид Андреевич. Христианские древности: Введение в сравнительное изучение. [Электронный ресурс]/Л. А. Беляев. – Режим доступа: <https://religion.wikireading.ru/18663>, от 24/04/2018

11.Беляев Л. А. Архитектурная археология домонгольской Руси за последние 20 лет [Текст] /Л. А. Беляев. – КСИА. – 1982. – т. 172. – с. 10–20

12.Каргер М.К. Древний Киев: очерки по истории материальной культуры древнерусского города[Текст] / М.К. Каргер . – М.-Лг.: и-во АН СССР. – 1958 г. . – т. 1 . – с. 58

13.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://religion.wikireading.ru/18664> від 22/05/2018

14.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archaeolog.ru/~beliaev> від 22/05/2018

15.С. С. Подъяпольский и др. Реставрация памятников архитектуры: Учебное пособие для вузов [Текст] / С. С. Подъяпольский, Г. Б. Бессонов, Л. А. Беляев, Т. М. Постников; Под ред. С.С. Подъяпольского. – Москва: Стройиздат. – 1988. — 264 с., ил.

16. Крыжицкий С. Д. Архитектура античных государств Северного Причерноморья [Текст] / Крыжицкий С. Д. – Киев: Наукова думка. – 1993. – 248 с.

17. Крыжицкий С. Д. Жилые дома античных городов Северного Причерноморья (VI в. до н.э. - IV в. н.э.) [Текст] / Крыжицкий С. Д. – Київ: Наукова думка. – 1982р. – 168с.

18. Крыжицкий С. Д. Архитектура Ольвийского полиса в графических реконструкциях [Текст] / Крыжицкий С. Д. – Симферополь: БФ «Деметра». – 2012. – 365 стр

19. Крыжицкий С. Д. Жилые дома Центрального квартала Ольвии [Текст] / Крыжицкий С. Д. Лейпунская Н.А. – Керчь; Симферополь: БФ "Деметра", 2014. – 568 с

20. Крыжицкий С. Д. Основные принципы методики определения степени достоверности реконструкции архитектурных сооружений античной эпохи в Северном Причерноморье [Текст] / Крыжицкий С. Д. / Археология и древняя архитектура Левобережной Украины и смежных территорий. – Донецьк: Східний видавничий дім. – 2000. – 130 с.

21. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed.ac.uk/studying/undergraduate/degrees/index.php?action=subject&code=16> від 21/05/2018

22. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.york.ac.uk/archaeology/postgraduate-study/taught-postgrads/masters-courses/archaeology-buildings/> від 21/05/2018

23. Keith Emerick. Archaeology and Architecture: A Tradition of Collaboration [Text]/K. Emerick. – Journal of Architectural Conservation. – 2014. – P. 52-66

24. Megan E. Drennan. Architecture in Archaeology: An Examination of Domestic Space in Bronze Age Mesopotamia [Електроний ресурс; Текст]. Honors Scholar Theses . –2010 .– 57 р.–Режим доступу: https://opencommons.uconn.edu/srhonors_theses/167 від 22/05/2018

25. Mariana Carvalho et al. Architecture, archaeology and landscape, an interdisciplinary educational experience in archaeological sites [Текст] / Mariana Carvalho, Sagrario Fernándezb, Laura Pujiac, Charles Rochaa, Carlos Rodríguezb , Flavia Zellib. – Procedia Chemistry № 8. – 2013. – p. 292 – 301

26. Веприцька К.Д.. К вопросу о строительной периодизации базилики «Крузе» в Херсонесе Таврическом [Текст] / Веприцька К.Д., Янковська В.Р.. – Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті №1(2013). – Харків: ХДАДМ. – 2013. – с. 84-89

27. Iryna Snitko et. al. Developing the pattern of ancient city of Tauric Chersonese valorisation: risks, values, identity [Текст] / Iryna Snitko, Kateryna

Veprytska, Nora Lombardini. – *Restauro Archeologico* 2(2015), Florence: Firenze University Press. – 2015. – p.54-73

Становление архитектурной археологии: история и современность

Соискатель Веприцкая Е.Д.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

Аннотация. В статье рассмотрены вопросы развития архитектурной археологии, определены основные персоналии, деятельность которых значительно повлияла на понимание необходимости применения археологических методов при исследованиях памятников архитектуры. Определены характеристики этапов формирования архитектурной археологии и их временные рамки. Указаны основные характеристики современного состояния архитектурной археологии в Украине и странах Европы.

Ключевые слова: архитектурная археология, наследие, памятник архитектуры, раскопки, реставрация, консервация

DEVELOPMENT OF ARCHITECTURAL ARCHEOLOGY: HISTORY AND PRESENTATION

K. Veprytska

Kharkiv National University of Architecture and Civil Engineering

Annotation. The article describes the historical process and personalities behind the formation and development of architectural archaeology. The author focuses primary on the territory of Ukraine and takes into account the political processes behind the heritage protection initiatives starting from the Tsar times. The evolution of thoughts, concepts and, as the result, the evolution of architectural heritage investigation and protection methodology is described. Some considerations about the historical and modern tendencies in multidisciplinary architectural and archeological research and education are made in the article.

Key words: architectural archaeology, heritage, architectural monument, excavations, restoration, conservation.